

การกำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ในบริบทของพัฒนาการทางเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์ระหว่างแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นแนวนโยบายกว้างๆทางการศึกษาของประเทศกับปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (เช่น นโยบายสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของรัฐบาล ข้อเรียกร้องของภาคธุรกิจ เอกชนให้รัฐพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สอดคล้องกับความต้องการของคน ตลอดจนผลของการพัฒนาเศรษฐกิจในรอบของระบบทุนนิยมโลกที่กระทบต่อประเทศไทย เป็นต้น) เป็นสิ่งที่น่าสนใจที่สามารถปฏิเสธได้ เพราะทั้งระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบสังคมและระบบวัฒนธรรม ล้วนอยู่ภายในโครงสร้างของสังคม ที่มีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม และเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่เรียกว่า มี "ปฏิสัมพันธ์" (interaction) คือต่างก็เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน

ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจจึงสามารถส่งผลมาถึงแนวทางการผลิตกำลังคน อันเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของระบบการศึกษา และยังอาจส่งผลกระทบต่อระบบอื่นในสังคมได้ด้วย ซึ่งอาจจะเป็นจุดของการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของคน หรือการถ่ายเทสิ่งผ่านรูปแบบทางวัฒนธรรมที่มาพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่เลียนแบบสังคมโลกตะวันตก เป็นต้น และในขณะเดียวกันระบบการศึกษาซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนามนุษย์ทั้งในด้านทักษะวิชาชีพ ทัศนคติ คุณธรรม จริยธรรมต่างวั้น ก็สามารถส่งผลไปถึงระบบการผลิตของประเทศ ระบบค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมทางการเมืองของคนในสังคมได้เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องนี้จำกัดกรอบการศึกษาเพียง เรื่องของปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เข้าสู่ระบบการเมือง และเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 เพื่อพิสูจน์ข้อสมมติฐานการศึกษา ข้อ 1 ที่ว่าปัจจัยแวดล้อมหลักที่มีอิทธิพลให้เกิดการปรับเปลี่ยนแผนฉบับเก่าและประกาศใช้แผนฉบับใหม่ ได้แก่ ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ อาทิ ผลของการดำเนินนโยบายสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของรัฐบาล และข้อเรียกร้องจากภาคเอกชนให้รัฐพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สอดคล้องและรองรับความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญ (เบรคดู รายละเอียดสมมติฐานการศึกษา หน้า 8)

แนวโน้มของพัฒนาการทาง เศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535

ความคิดที่จะให้มีการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่นั้น เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ.2531 เริ่มจากกระบวนการทบทวนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เริ่มตั้งภารกิจนี้ขึ้นมา และกำหนดระยะเวลาการดำเนินการไว้

ในปี 2531 - 2532 จะเป็นการศึกษาและวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษา ประเมินความเหมาะสมของความพร้อมของ แผนนโยบายและระบบการจัดการศึกษา ปี 2533 เริ่มร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ และจะแล้วเสร็จในปี 2534 เพื่อให้เริ่มใช้ทันกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 7 (พ.ศ.2535 - 2539) (พมม , 2531 : 56) ดังนั้น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการกำหนดแผนฯ จะต้องพิจารณาตั้งแต่ช่วงก่อน พ.ศ.2531 ซึ่งเริ่มมีความคิดที่จะร่างแผนฯฉบับใหม่

ช่วงริเริ่มให้ร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่

: อิทธิพลจากแนวความคิดการผลักดันสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศตามคัมภีร์เบนิคส์เป็นหลัก

สภาพทาง เศรษฐกิจของประเทศไทยที่ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ตามระบบทุนนิยมโลก โดยการพัฒนาแบบมุ่งสมดุลย์ และเน้นที่การสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจ (ธรรมรักษ์ , 2535 : 431) มาตลอด นับแต่หลังสงครามโลกเป็นต้นมา ทั้งที่ปรากฏแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาลชุดต่างๆ มีผลให้ภาคเศรษฐกิจของประเทศไทยเจริญเติบโตไม่เท่ากัน ระหว่างภาคเศรษฐกิจดั้งเดิมหรือภาคเกษตรกรรมที่อยู่ในเขตชนบทกับเศรษฐกิจภาคสมัยใหม่หรือภาคหัตถอุตสาหกรรมและการบริการที่อยู่ในเขตเมือง การดำเนินการมียุทธศาสตร์ที่นำมาใช้หลายแบบ นับแต่ยุทธศาสตร์การสร้างสาธารณูปโภค สาธารณูปการโดยภาครัฐเพื่อสร้างฐานการผลิตให้เอกชนดำเนินการค้าหัตถอุตสาหกรรม โดยรัฐได้รับค่านำเข้าจากผู้เชี่ยวชาญวางแผนเศรษฐกิจจากธนาคารโลก ที่ระบุว่า ให้รัฐหาหน้าทีลงทุนด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ และวางมือเสียจากการประกอบการผลิตต่างๆ และเริ่มใช้ยุทธศาสตร์การผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า ตั้งแต่ พ.ศ.2502 และต่อเนื่องมาจน พ.ศ.2515 แล้วนำยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการผลิตสินค้าส่งออกเป็นหลัก ตั้งแต่

พ.ศ.2515 เป็นต้นมา (ริงสรรค์ , 2523 : 2 - 7) นอกจากนี้ ยังพยายามใช้ยุทธศาสตร์การนำเอา
ทรัพยากรพลังงานมาใช้ผลิตสินค้าขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่เมื่อค้นพบแหล่งพลังงานบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
ออกตั้งแต่ พ.ศ.2525 (สิบบนนท์ , 2525 : 13 - 27) และเกิดเป็นจุดเริ่มต้นให้มีความคิดเรื่อง
การพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Country) *
ตั้งแต่นั้นมา ดังที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529) ว่า

* การพัฒนาประเทศตามตัวแบบนิคส์ เป็นผลมาจากการตื่นตัวของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา
หนึ่งในการที่จะเร่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อลดช่องว่างระหว่างประเทศที่ร่ำรวยกับประเทศที่
ยากจน ในปี พ.ศ.2517 สมัชชาสหประชาชาติ ได้ประกาศหลักการและนโยบายการจัดระเบียบเศรษฐกิจ
ใหม่ระหว่างประเทศ หรือ New International Economic Order (NIEO) โดยมีนโยบายและ
มาตรการที่สำคัญประการหนึ่ง คือการเน้นให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายมุ่งพัฒนาประเทศของตนให้เป็น
ประเทศอุตสาหกรรม มีการเรียกร้องให้ประเทศที่พัฒนาแล้ว ตลอดจนองค์การระหว่างประเทศต่างๆ ให้
ความสนับสนุนช่วยเหลือโครงการลงทุนอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการส่งออก จะเห็นได้ว่าตัวแบบการ
พัฒนาประเทศแบบนิคส์นั้น เป็นตัวแบบของการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยอาศัยอุตสาหกรรมการส่งออก เป็น
ตัวผลักดัน (export - led growth) ข้อดีของนิคส์คือช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถมีส่วนแบ่งใน
โครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรมของโลกมากขึ้น ประเทศกำลังพัฒนาจะร่ำรวยขึ้น นับเป็นการลดช่อง
ว่างทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนานั้นเอง (ศิริเรก , 2529 : 5 - 43)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาตามตัวแบบนิคส์มีข้อเสียซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจและสังคม
ระดับประเทศคือ การที่ตัวแบบพัฒนาประเทศแบบนี้เน้นการผลิตเพื่อการส่งออก เป็นตัวผลักดันให้เกิดความ
เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายในประเทศ ย่อมหมายถึงการที่ประเทศจะต้องยึดถือระบบเศรษฐกิจโลก
โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดโลกเป็นหลักนั้น คือการนำเอาความเจริญเติบโตตลอดจนเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ
ของประเทศมาผูกติดอยู่กับความต้องการสินค้าในตลาดโลกนั่นเอง นอกจากนี้ การพัฒนาอุตสาหกรรม
โดยเน้นการส่งออกยังสามารถก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจและสังคมตามมา ทั้งนี้ เนื่องจากการพยายาม
ลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้สินค้าของประเทศสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ทำให้ต้องมีการกดขี่แรงงาน
ภายในประเทศและการกระจายรายได้ที่ต่ำเป็นธรรมดา

การพัฒนาประเทศไทยมีเป้าหมายจะเป็นประเทศกึ่งอุตสาหกรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2525 : 1 - 2) และในแผนพัฒนาฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2535) ระบุชัดและเพิ่มจากแผนพัฒนาฉบับที่ 5 ว่าไทยจะก้าวไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่อย่างแน่นอน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2530 : 2 - 3) ผลการพัฒนาที่ผ่านมาสามารถพิจารณาได้จากดัชนีทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ(ตามราคาปี พ.ศ.2515)

สาขาการผลิต	2528	2529	2530	2531	2532	2533
การเกษตร	6.17	0.30	-0.22	10.21	6.65	-1.81
การทำเหมืองแร่	3.84	-0.88	7.46	21.28	18.08	20.10
หัตถอุตสาหกรรม	-0.61	10.80	13.32	16.79	14.90	13.68
การก่อสร้าง	-5.20	-2.86	13.29	21.30	21.26	22.68
การผลิตไฟฟ้าและน้ำประปา	10.10	10.73	12.19	13.51	17.90	16.18
การขนส่งและการคมนาคม	4.05	7.17	8.31	10.73	12.27	10.87
การค้าขาย(ส่งและปลีก)	3.36	5.37	12.94	15.05	14.95	10.35
ธนาคาร ประกันภัย ธุรกิจที่ดิน	2.06	1.53	32.06	24.27	28.29	33.75
อสังหาริมทรัพย์	4.25	3.86	5.24	6.50	6.05	5.91
การบริหารรัฐกิจและ						
การป้องกันประเทศ	7.01	4.09	3.21	4.51	-1.21	1.57
การบริการต่างๆ	6.65	4.83	11.01	8.96	6.59	4.71
ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	3.51	4.92	9.47	13.22	12.05	10.00

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อ้างอิง : มิ่งสรรพ์ , 2536 : 33

จากตัวเลขอัตราความเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ซึ่งทางเศรษฐศาสตร์ ใช้เป็นดัชนีชี้วัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เชื่อถือได้ เริ่มมีแนวโน้มสูงขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2530 โดยเฉลี่ยคือกว่า 10 เปอร์เซ็นต์ทุกปีจนถึง พ.ศ.2533 ด้วยแรงขับเคลื่อนจากการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งมีปริมาณเพิ่มขึ้นเกินร้อยละ 50 ของสัดส่วนการส่งออกทั้งหมดมาตั้งแต่ พ.ศ.2528 ดังตัวเลขตามตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 สัดส่วนการส่งออกจำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ.2523 , 2528 - 2533 (ร้อยละ)

สัดส่วนการส่งออก	2523	2528	2529	2530	2531	2532	2533
การเกษตร	46.93	37.96	34.02	27.77	26.37	22.95	16.96
การประมง	4.16	5.48	6.36	6.06	5.16	-5.53	5.51
การทำป่าไม้	0.05	0.19	0.27	0.27	0.20	0.14	0.13
การทำเหมืองแร่	11.58	5.24	2.69	1.95	1.89	1.55	1.26
หัตถอุตสาหกรรม	32.33	49.45	55.35	62.71	65.35	68.59	74.67
กิจกรรมที่งานนอกสาขาป่าไม้	2.85	0.79	0.76	0.99	0.71	1.02	1.20
Re - export	2.10	0.91	0.55	0.25	0.31	0.22	0.28
การส่งออกรวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : กรมศุลกากร

นับเป็นความสำเร็จที่เกิดจากนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากทั้งภายในและต่างประเทศ และนโยบายส่งเสริมการส่งออกของรัฐ ทั้งนี้ มีเป้าหมายของการดำเนินนโยบายอยู่ที่การขยายอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างสูงและรวดเร็วมาก (Anand , 1994 : 5 - 11) จนทำให้เกิดความหวัง เป็นรูปธรรมมากขึ้น ว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชนชั้นนำทางการเมือง อาทิ นายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (สื่อนายกรัฐมนตรี , 2535 : 138)

แต่เมื่อพิจารณาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ เพื่อการพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ อย่างยั่งยืนต่อไป กลับพบอุปสรรคประการสำคัญคือคุณภาพทรัพยากรมนุษย์หรือแรงงานไทยที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ (จิระ , 2536 : 13 - 19) ซึ่งเงื่อนไขโครงสร้างพื้นฐานทางทรัพยากรมนุษย์ ภายใต้อโครงสร้างทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ได้แก่ "ปริมาณขั้นต่ำของวิศวกรสาขาโยธา เครื่องกลและเคมีเพียงพอ" (Justman and Teubal , 1990 : table 3.2 อ้างถึงใน มิ่งสรรพ , 2536 : 52) นอกเหนือจากระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาในแรงงานที่มีฝีมือระดับล่าง เพื่อจะสามารถเป็นฐานสำหรับสร้างความชำนาญได้ต่อไป และระดับการศึกษาค้นคว้าศาสตร์และเทคโนโลยีต้องมืออย่างกว้างขวาง ครอบคลุมทั่วไ

เมื่อพิจารณาผลการจัดการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมา กลับเกิดเป็นภาพปิรามิดทางการศึกษา คือจัดการศึกษาชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาที่กฎหมายบังคับได้ถึง 95.3 เปอร์เซ็นต์ แต่ในระดับมัธยมศึกษา มีนักเรียนเข้าเรียนต่อได้เพียง 34.5 เปอร์เซ็นต์ หมายความว่า จำนวนนักเรียนหลังจากที่เรียนจบชั้นประถมจำนวน 60.8 เปอร์เซ็นต์ หายออกไปจากระบบการศึกษา คงแผนภาพพีระมิดส่วนร้อยละของจำนวนนักเรียนต่อประชากรกลุ่มอายุ หรือ ปิรามิดทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2532ณ : 8 -10) ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4.1 แสดงอัตราส่วนร้อยละของจำนวนนักเรียนตามประชากรกลุ่มอายุ พ.ศ.2529
หรือ ภาพปิรามิดทางการศึกษา พ.ศ.2529

อุดมศึกษา	13.8	18 - 23 ปี
มัธยมศึกษาตอนปลาย	24.5	15 - 17 ปี
มัธยมศึกษาตอนต้น	34.5	12 - 14 ปี
ประถมศึกษา	95.3	6 - 11 ปี
ก่อนประถมศึกษา	26.5	3 - 5 ปี

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2532ฉ : 8

เมื่อเปรียบเทียบอัตราส่วนของจำนวนนักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับต่างๆ เทียบกับจำนวนประชากรที่มีอายุในวัยเรียนของไทยกับ 4 ประเทศอุตสาหกรรมใหม่แล้วคือ สิงคโปร์ ฮองกง ใต้หวันและเกาหลีใต้ ยิ่งทำให้เห็นข้อจำกัดของเส้นทางการพัฒนาตามตัวแบบนี้มากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 4.3 แสดง เปรียบเทียบอัตราส่วนร้อยละของนักเรียนต่อประชากรกลุ่มอายุ ระหว่างประเทศไทยกับประเทศอุตสาหกรรมใหม่

ประเทศ	ระดับการศึกษา		
	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อุดมศึกษา
เกาหลีใต้	96.0	94.0	26.1
ใต้หวัน	100.0	91.0	12.5
สิงคโปร์	115.0	71.0	118.0
ฮ่องกง	105.0	69.0	12.8
ไทย	95.3	34.5	13.8

ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

อ้างจาก : อัจฉรา , 2532 : 27

ทั้งนี้ การคาดคะเนความต้องการบุคลากรทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามแนวทางการพัฒนาประเทศอุตสาหกรรมใหม่นั้น คาดประมาณจากจำนวนการผลิตบุคลากรเหล่านี้ใน พ.ศ. 2531 และจำนวนความต้องการจริง ผลคือในการพัฒนาประเทศต่อไป จะขาดแคลนวิศวกรเฉลี่ยต่อปี 25,137 คน แพทย์ 4,316 คน เกษตร 6,053 คน และวิทยาศาสตร์ 1,060 คน ส่วนดัชนีชี้ความต้องการวิศวกรในสาขาต่างๆและการผลิตได้ต่อปี ใน พ.ศ. 2531 - 2534 พบว่าความสามารถในการผลิตรวมมีจำนวนไม่ถึงครึ่งหนึ่งของความต้องการใช้ ปรกติพิจารณาจากตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 การคาดคะเนความต้องการบุคลากรทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามแนวทางการพัฒนาประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (คน)

	วิศวกร	แพทย์	เกษตร	วิทยาศาสตร์
จำนวนบัณฑิต (พ.ศ.2531)	2,949	4,987	2,981	2,607
จำนวนขาดแคลนเฉลี่ยต่อปี	25,137	4,316	6,053	1,060

ที่มา : คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

อ้างอิงจาก : อัจฉรา , 2532 : 28

ตารางที่ 4.5 ประมาณการกำลังผลิตและความต้องการวิศวกรในสาขาต่างๆ พ.ศ.2531 - 2534 (คน)

สาขาของ วิศวกรรมศาสตร์	2531		2532		2533		2534	
	ผลิต	ต้องการ	ผลิต	ต้องการ	ผลิต	ต้องการ	ผลิต	ต้องการ
คอมพิวเตอร์	177	351	187	336	199	342	211	376
ไฟฟ้า	764	1,012	801	1,128	837	1,106	875	1,185
เครื่องกล	640	3,211	559	3,081	580	3,130	599	3,420
เหมืองแร่	118	41	125	66	133	51	140	55
โยธา	1,063	2,723	1,123	2,716	1,183	2,887	1,243	3,161
เคมี	122	337	129	354	136	355	141	381
อุตสาหกรรม	127	641	127	742	127	718	127	777
รวม	2,911	8,316	3,051	8,412	3,194	8,589	3,336	9,355

ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

อ้างอิงจาก : อัจฉรา , 2532 : 29

กล่าวโดยสรุป ผลรวมของการจัดการศึกษาที่ผ่านมาก (โดยอาศัยแผนการศึกษาแห่งชาติตั้งแต่ฉบับแรก คือโครงการศึกษา พ.ศ.2441 จนถึงฉบับสุดท้ายคือแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520) มีพัฒนาการของเป้าหมายจัดการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ การศึกษาเพื่อสร้างความทันสมัยแบบตะวันตก การบูรณาการรัฐ - ชาตินิยมใหม่ การต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม การผลิตข้าราชการ เพื่อเอกราชและความมั่นคงและเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในการเลื่อนชนชั้น (โปรด ศึกษารายละเอียดเรื่องพัฒนาการของแผนการศึกษาแห่งชาติ จากบทที่ 1)

อย่างไรก็ตาม การตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบการศึกษากับระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อเริ่มมีการกำหนด "แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ" เมื่อ พ.ศ.2504 ทั้งนี้ เนื้อหาของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติถูกกำหนดแนวทางการจัดทำไว้ว่า จะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

การวางแผนควบคู่กันไประหว่างแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาตินั้น เป็นเจตนาแรกสุดของผู้วาง "ระบอบปฏิวัติ" ในช่วงที่มีการนำแนวคิดเรื่องความจำเป็นในการวางแผนเพื่อการพัฒนาประเทศเข้ามาใช้ในประเทศไทย ดังคำบรรยายของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในโอกาสที่ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 -2506 -2509)

"ปัญหาสำคัญที่สุดของบ้านเมืองคือเรื่อง เศรษฐกิจ...งานปฏิวัติครั้งนี้เอง จุดประสงค์อันใหญ่ที่สุดก็อยู่ที่การพัฒนาเศรษฐกิจ...ข้าพเจ้าในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติและประมุขของรัฐบาลปัจจุบันได้ยึดมั่นเป็นหลัก 2 ประการเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจ หนึ่งคืองานเศรษฐกิจกับการการศึกษาจะต้องเดินควบคู่กันไป โดยประสานงานซึ่งกันและกัน อีกประการหนึ่งคืองานพัฒนาการเศรษฐกิจ ซึ่งแต่ก่อนมาคิดเพียงแก้ปัญหาปัจจุบันเท่านั้น จะต้องเพิ่มแขนงงานอีกแขนงหนึ่งคือแก้ปัญหาปัจจุบันก็แก้ไข และในระยะเวลาดูยาวก็ต้องการวางแผนการสำหรับอนาคต ในระยะเวลาที่กำหนดพอสมควร ฉะนั้น ในทันทีที่เริ่มงานปฏิวัติในขณะที่ยังเป็นกองบัญชาการปฏิวัติ ข้าพเจ้าก็ได้จัดตั้งคณะกรรมการวางแผนโครงการ เศรษฐกิจและการศึกษา ต่อมาเมื่อได้ตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นแล้ว ก็ได้จัดการฯให้ออกพระราชบัญญัติตั้งสภาพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติและสภาการศึกษาแห่งชาติ" (สำนักงานสภาพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติ , 2503 : ก - ง)

จากคำปรารภดังกล่าวย่อมหมายความว่า จุดเริ่มต้นของการวางแผนพัฒนาประเทศ ผู้นำวางหลักการให้ระบบเศรษฐกิจกับระบบการศึกษามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน หมายความว่า ระบบการศึกษาของประเทศไทยถูกกำหนดสถานภาพเสียแต่แรกให้ควบคู่ไปกับระบบเศรษฐกิจ มิได้ให้ระบบเศรษฐกิจแต่อย่างใด

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ เป็นแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรการและแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จึงต่างจากแผนการศึกษาแห่งชาติในแง่ที่เป็นแผนพัฒนาการศึกษาเป็นแผนปฏิบัติงาน และมีกำหนดระยะเวลาซึ่งตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ 5 ปี แนวทางของการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติจึงถูกกำหนดให้ต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นับตั้งแต่ฉบับที่ 1 - 6 ซึ่งมุ่งเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยมิได้มีการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายอย่างใด (สิลาภรณ์ , 2531 : 45)

สภาพการณ์ที่การศึกษาของชาติคล้อยตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจนี้ อาจพิจารณาได้จากเนื้อหาของสาระของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตลอดเวลา 26 ปี (พ.ศ.2504 - 2530) อันมีใจความต่อไปนี้

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ระยะที่ 1 (พ.ศ.2504 - 2506) ระบุนโยบายการจัดการศึกษา "มุ่งขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงและการจัดการศึกษาระดับอื่นให้สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยในระดับประถมศึกษาจะจัดให้ทั่วถึงและมีมาตรฐานสูงขึ้น ระดับมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและอาชีวศึกษา จะปรับปรุงให้เป็นรากฐานในการสร้างแรงงานในแขนงอาชีพต่างๆให้ทันต่อความต้องการอันเร่งด่วน อุดมศึกษาจะส่งเสริมให้สามารถผลิตนักศึกษาในอาชีพแขนงต่างๆให้เพียงพอต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ" (ประยูร , 2527 : 89 - 90) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 1 ระยะที่ 2 (พ.ศ.2507 - 2509) ระบุว่า "คำนึงว่าการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจและสังคมคงจะไม่มีบรรลุผลดี ถ้าหากประชาชนของชาติขาดการศึกษาหรือมีการศึกษาระดับต่ำ แผนงานนี้จึงเน้นขยายการศึกษาภาคบังคับและการผลิตกำลังคนในระดับต่างๆ ที่จะใช้ในแผนงานเศรษฐกิจของประเทศไทยแต่ละแขนงอย่างพอเพียง" (ประยูร , 2527 : 90)

แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510 - 2514) "กำหนดการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นการผลิตแรงงานระดับกลางประเภทช่างฝีมือและแรงงานระดับสูงสาขาวิทยาศาสตร์ จึงต้องมีการเร่งรัดการผลิตและปรับปรุงคุณภาพครูและการปรับปรุงคุณภาพของประชากร" (ประยูร , 2527 : 91) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515 - 2519) ระบุว่า "เน้นการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วยการมุ่งขยายและปรับปรุงการศึกษากลางระดับให้ได้สัดส่วนกับประชากรวัยเรียน" (ประยูร , 2527 : 92) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 - 2524)มีนโยบาย"เน้นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการทาง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมีแนวทางการพัฒนาการศึกษาคือ เร่งขยายการศึกษากลางระดับ เปลี่ยนระบบโรงเรียนจากระบบเดิม 4 : 3 : 3 : 2 เป็น ระบบ 6 : 3 : 3 " (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2520ก , น.18)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529)ระบุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการศึกษาว่า"เร่งรัดพัฒนาการศึกษา ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมีนโยบายการศึกษา ดังนี้ จัดส่งเสริมการศึกษาทุกระดับและประเภททั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบเรียนให้ประสานสัมพันธ์กัน และให้ได้ปริมาณและสัดส่วนที่เหมาะสมกับการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษาทุกระดับและประเภทให้มีการประสานสัมพันธ์กันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2525ข : 21)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2535) เป็นแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่เริ่มมองเห็นว่ามีปัญหาต่อเนื่องมาจากความสำเร็จในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่อยู่ในเครือข่ายของเศรษฐกิจระบบทุนนิยมโลก ดังที่เสนอปัญหาประการหนึ่งไว้ว่า "ภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะหลังได้ชะงักงัน อันเป็นผลกระทบจากสถานการณ์เศรษฐกิจของโลก การขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยจึงมิได้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ รวมทั้งภาวะการจ้างงานก็มิได้เพิ่มขึ้นตามความคาดหวัง ประกอบกับได้มีการเพิ่มขยายปริมาณนักเรียนเป็นจำนวนมากในช่วง

เวลาที่ผ่านมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับและประเภทต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นกำลังคนระดับกลางและระดับสูงของประเทศ กล่าวคือมีแนวโน้มว่าผู้สำเร็จการศึกษาในระดับกลางและสูงจะมีการว่างงานและหางานทำระดับเพิ่มขึ้น" อย่างไรก็ตามแม้แผนฯฉบับนี้จะเริ่มมองเห็นปัญหาการศึกษาที่ขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจ ในทางตรงข้ามแนวทางของการพัฒนาการศึกษายังไม่สามารถปลดตัวเองจากการไปผูกติดกับการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ ดังที่ประกาศแนวทางการพัฒนาการศึกษาไว้ตอนหนึ่งในข้อหนึ่งว่า "ปรับปรุงการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนในระดับกลางและระดับสูง ให้ผู้จบการศึกษามีความรู้ มีทักษะและคุณธรรมที่จะประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระ" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2530 : 2)

จะเห็นว่า แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติตลอดมา ได้ระบุถึงความพยายามผลิตกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองความต้องการของระบบเศรษฐกิจ นักการศึกษาได้ประเมินว่าประสิทธิผลสำเร็จในระดับหนึ่งและประสบปัญหาอีกลักษณะหนึ่ง อาทิ การอุดมศึกษาซึ่งจัดเพื่อวิชาชีพชั้นสูงนั้น รัฐบาลขยายบริการในด้านนี้อย่างกว้างขวาง จากเมื่อ พ.ศ. 2517 มีนักศึกษาระดับอุดมศึกษาเพียงร้อยละ 2.2 ของประชากรในวัยเรียน (19 - 24 ปี) เป็น ร้อยละ 9.98 เมื่อ พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มที่ค่อนข้างรวดเร็ว "แต่ก็ยังอาจจะต่ำกว่าอีกหลายประเทศ เป้าหมายของบางประเทศที่พัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ คือจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้ได้ประมาณร้อยละ 20 ของประชากรของกลุ่มอายุนี้" (วิชัย , 2535 : 58 - 59)

แต่เมื่อพิจารณาด้านคุณภาพ นายศุภชัย พานิชภักดิ์ ซึ่งในขณะนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทย ได้เคยเสนอข้อวิพากษ์ไว้ว่า การวางแผนกำลังคนของประเทศหาวิธีประเมินโดยคิดตามความต้องการของสังคม (social demand approach) ซึ่งมุ่งดูที่โครงสร้างการศึกษาและโครงสร้างของประชากรโดยตรง โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงาน แม้จะก่อให้เกิดผลดีในด้านการศึกษาแก่สังคมมากที่สุด แต่ก็ก่อให้เกิดผลเสียทางเศรษฐกิจ เพราะเป็นการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับการทำงานหรือประเภทของงานที่มีในตลาด ผลคือการศึกษาไม่คุณภาพเท่าแต่ผลิตคนว่างงานที่

มีการศึกษาสูงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตัวอย่าง เรื่องนี้ประการหนึ่งคือนโยบายการจัดการศึกษาโดยเปิดมหาวิทยาลัยใหม่ๆ ทั่วประเทศ (สุภชัย พานิชภักดิ์ , 2521 : 7 - 13)

ดังนั้น ผลลัพธ์ที่เป็นจริงของการจัดการศึกษาที่ผ่านมา คือการผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งคุณภาพทั้งดีพอและปริมาณไม่เหมาะสม ระบบการจัดการศึกษาคามแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับที่ผ่านมาประสบความสำเร็จเพียง การเพิ่มปริมาณของผู้เข้าศึกษาการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น

ความคิดเรื่องให้มีการเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับพ.ศ.2520 เป็นแผนฉบับใหม่ (คือแผนฯ 2535) นั้น จึงเกิดขึ้นเพราะแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับเก่าคือฉบับพ.ศ.2520 (รายละเอียด ปรคคภูภาคผนวกที่) นับเป็นแผนที่มีมุ่งให้ความสำคัญต่อสังคมและการเมืองอันถึงความมั่นคงอยู่สูง เพื่อ ครอบรับสถานการณ์สืบสานทางการเมืองและความมั่นคงในขณะนั้น แผนฯ 2520 มีได้เสนอให้จัดการศึกษา ให้สอดคล้องการพัฒนาเศรษฐกิจออกมาชัดเจนแม้จะเป็นแบบนิตยทางเดียวกันอยู่ก็ตาม โดยผลทางอ้อมนั้น คือการสร้าง "ผู้แพ้ในระบบการศึกษาขึ้น" (เสนห์ , 2529 : 40 -52) จนผลิตแรงงานราคาถูกจำนวนมาก ซึ่งกลายเป็นข้อได้เปรียบทางเศรษฐกิจเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในช่วงเวลาหนึ่ง

เพื่อที่ภาครัฐในฐานะผู้วางแผนเศรษฐกิจมหภาค และผู้สนับสนุน ส่งเสริม กากับ ดูแลการ ประกอบการทางทัศนอุตสาหกรรมและการบริการต่างๆ และภาคธุรกิจเอกชนในฐานะผู้ประกอบการ จะ ประสบความสำเร็จทาง เศรษฐกิจและผลักดันให้ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ต่อไป ได้เกิด เป็นข้อเรียกร้องสำคัญ ให้รัฐบาลทบทวนนโยบายการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการทาง เศรษฐกิจ ความคิดนี้เป็นความคิดร่วมกันระหว่างภาครัฐและธุรกิจเอกชนที่เริ่มเข้าสู่ระบบการเมือง

ดังนั้น คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(กคศ.)และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สคศ.) จึงให้เหตุผลถึงความจำเป็นจะต้องร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่แทน ฉบับ 2520 ขึ้น ดัง ที่ข้าราชการประจำสูงสุดผู้ทำหน้าที่บริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ นายพนม พงษ์ใหญ่ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แถลงไว้ว่า

"เมื่อมองระยะเวลา 11 ปีที่ผ่านมา จะเห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ อย่างมาก ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา ... ขณะนี้สินค้าอุตสาหกรรมมาค้เริ่มขึ้นมาเป็นส่วนแบ่ง เกินครึ่งหนึ่งของรายได้จากการส่งออก สิ่งนี้เป็นดัชนีที่ช่วยชี้ว่าประเทศกำลังมีแนวโน้มที่จะก้าวสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ... สิ่งเหล่านี้เป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้น และช่วยสนับสนุนให้เห็นว่าแนวโน้มของประเทศไทยกำลังจะเป็นไปเช่นนั้น การที่ประเทศจะพัฒนาไปบนแนวโน้ม เป็นที่น่าคิดว่าประเทศจะรองรับกับแนวโน้มการพัฒนาอย่างนั้นได้หรือไม่ ในการพัฒนาไปบนแนวโน้มสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ เรื่องของการศึกษา ... คั้งนั้นงานการปรับเปลี่ยนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่นี้ เป็นเพราะว่าแผนเดิมคือแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 เน้นเหตุผลทางสังคมไว้ค่อนข้างมาก แผนใหม่อาจเน้นเหตุผลทางเศรษฐกิจให้มากขึ้นเพราะตัวเศรษฐกิจเป็นตัวเปลี่ยนแปลงหลัก เป็นตัวเปลี่ยนแปลงมาในการพัฒนาประเทศ ในขณะที่สังคมก็เปลี่ยนแปลงแต่ว่าเปลี่ยนแปลงไปบนทางสงบราบรื่นมากขึ้นและปัญหาที่น้อยลง" (พนม , 2531 : 10 - 13)

ทางด้านผู้เรียกร้องหรืออุปสงค์ (demand) ของนโยบายนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่ากระแสการเรียกร้องออกมาจากข้าราชการประจำระดับสูงทางการศึกษาและการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก ที่สำคัญ ได้แก่ บัณฑิตวงมหาวิทยาลัย (วิจิตร , 2531 : 4 - 7) รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ระเชิด บันเป็ยมรุษย์ อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2531ก : 28 - 30) อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร (วิญญู , 2531 : 58 - 63) นักวิชาการด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (จีระ , 2531 : 13 - 20) เลขาธิการบริหารสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (อร่าม ภิภูกุล อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2531ก : 28 - 32) เป็นต้น

ส่วนภาคเอกชนเท่าที่ศึกษาและสำรวจมีจำนวนการเรียกร้องโดยตรงน้อยกว่า อาจสรุปเบื้องต้นได้ คั้งนี้

1. ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ณ ขณะนั้น เมื่อให้เลือกระหว่างค่าแรงงานราคาถูกที่ต้องจ่ายให้แรงงานการศึกษาน้อย และค่าแรงงานราคาแพงที่ต้องจ่ายให้แรงงานที่การศึกษาสูงกว่า ทั้งนี้ ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม (ส่วนมากเป็นการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเอเชียนิคส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศจากประชาคมยุโรป) ยังเลือกทางแรก คือใช้ความได้เปรียบทางเศรษฐกิจของประเทศไทย คือการที่ค่าแรงและต้นทุนการผลิตต่ำกว่า เมื่อเทียบกับการลงทุน

านประเทศอื่นๆ (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย , 2534 : 109) ดังที่ปรากฏว่าอัตรา
ค่าจ้างเฉลี่ยของแรงงานไร้ฝีมือของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเอเชียนิคส์แล้วมีอัตราที่ต่ำ
กว่าเกินครึ่งหนึ่งที่เดียว ปรคคู ตาราง แสดงการ เปรียบเทียบค่าจ้างขั้นต่ำหรือค่าจ้างเฉลี่ยแรงงาน
ไร้ฝีมือของประเทศต่างๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าจ้างขั้นต่ำหรือค่าจ้างเฉลี่ยแรงงานไร้ฝีมือของประเทศต่างๆ พ.ศ.2531

ประเทศ	อัตราค่าจ้าง พ.ศ.2531	
	บาท/เดือน	บาท/วัน
ไต้หวัน	7,560.00	252.00
เกาหลีใต้	3,330.00/3,510.00	111.00/117.00
สิงคโปร์	6,575.00	219.00
อินโดนีเซีย	1,125.00	37.50
ฟิลิปปินส์	1,507.50/2,430.00	50.25/80.00
มาเลเซีย	432.00/2,440.00	24.40/81.30
ไทย	1,690.00/2,028.00	65.00/78.00

ที่มา : กรมแรงงาน. อ้างจาก : จีระ , 2532 : 56

ด้วยเหตุนี้ ข้อเรียกร้องในช่วงพ.ศ.2531 จากภาคเอกชนจึงยังไม่แสดงออกมามากและ
ชัดเจนนัก

2. ภาคธุรกิจ เอกชนอาศัยองค์กรร่วมมือระหว่างภาครัฐและ เอกชนว่าด้วยความร่วมมือทาง
เศรษฐกิจเป็นกลไก เรียกร้องการพัฒนากำลังคนเพื่อตอบสนองความต้องการของคน การเรียกร้องนี้
กระทำผ่านองค์กรที่เรียกว่า "คณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและ เอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทาง เศรษฐกิจ"
(กรอ.) ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อ 30 มิถุนายน พ.ศ.2524 ในช่วงเวลาของระบอบการ เมืองกึ่งประชาธิปไตย

ไทย อันมีความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและเอกชนต่างจากแต่เดิมที่เคยเป็นมาในช่วงที่การ เมืองไทยถูกระบุว่าเป็นการเมืองระบบอำมาตยาธิปไตย * (เอนก เหล่าธรรมทัศน์ , 2533 : 21 - 26)

สิ่งที่โครงสร้าง กรอ. ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีในฐานะประธาน รัฐมนตรีเศรษฐกิจเป็นตัวแทนภาครัฐบาล และภาคเอกชนประกอบด้วยผู้แทนจากสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาหอการค้าไทย และสมาคมธนาคารไทยร่วมเป็นกรรมการ โดยมีเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ ทั้งนี้ การดำเนินการของกรอ. เพื่อแก้ไขและปฏิรูปเศรษฐกิจ นับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี (ประสงศ์ , 2532 : 119 - 125) และยังได้ขยายความร่วมมือไปยังด้านต่างอีก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา มีการตั้ง "คณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและ เอกชน เพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ (กรอ.พอ.)" (เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2526) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับและประเภทต่างๆ รวมถึงปัญหาเรื่องการขาดแคลนกำลังคนในสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2533 : 48)

จากโครงสร้างการทำงานของ กรอ. ช่วยให้เห็นได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นหน่วยงานราชการที่รับฟังและรวบรวมข้อเรียกร้องจากภาคเอกชน (ซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มอัตราการขยายตัวทาง เศรษฐกิจให้ประเทศ) ซึ่งข้อเรียกร้องส่วนหนึ่งถือได้ว่าเป็นผลสำเร็จของการดำเนินงานของ กรอ. ดังที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 - 2539) ในส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาและสาธารณสุขในหัวข้อประเด็นการพัฒนา แผนพัฒนา ฉบับที่ 7 ครอบคลุมถึงความได้เปรียบด้านทรัพยากรมนุษย์ที่เริ่มลดน้อยถอยลง ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพและอัตราค่าจ้าง ดังมีอธิบายว่า

* ซึ่งมีคำอธิบายโดยสังเขปว่า เพราะการเมืองกึ่งประชาธิปไตยต่างจากระบบอำมาตยาธิปไตย ไม่เพียงแต่ในลักษณะสถาบัน อาทิ การมีส่วนร่วมโดยตรงของภาคธุรกิจงานรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี หรือผ่านการเลือกตั้งโดยตรง หรือการสนับสนุนพรรคการเมืองแต่ยังคงแตกต่างในเรื่องการแจกจ่ายอำนาจ คือหลังนอกระบบราชการได้รับอนุญาตให้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางเศรษฐกิจ (Anek , 1988 : 452 - 470)

"การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรมีผลทำให้ความได้เปรียบด้านทรัพยากรมนุษย์เริ่มลดลง เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ในระดับพื้นฐาน ระดับกลางและระดับสูง ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันเป็นผลทำให้อัตราค่าจ้างมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อฐานะการแข่งขันกับต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน ระบบการศึกษา และฝึกอบรมยังไม่สามารถปรับตัวในการเพิ่มการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว"

ส่วนปัญหากำลังคนระดับพื้นฐานนั้น แผนพัฒนา ฉบับที่ 7 ระบุว่า "จากการที่เศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมและบริการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้มีความต้องการกำลังคนที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาเพิ่มขึ้นมา"

สำหรับกำลังคนระดับกลางและสูงนั้น เอกสารนี้กล่าวไว้ว่า "ปัจจุบันภาคธุรกิจเอกชนมีความต้องการช่างเทคนิคที่มีฝีมือและประสบการณ์ในสาขาอุตสาหกรรมเฉพาะด้านเป็นจำนวนมากขึ้น แต่หากคนที่มีคุณภาพตามที่ต้องการไม่ได้ ระบบการศึกษาผลิตออกมาไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วของการพัฒนาประเทศ"

ทั้งนี้ แผนฯ 7 กำหนดเป้าหมายการพัฒนาไว้สามประการ ตามลำดับ ดังนี้ "หนึ่ง ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน จาก 6 ปีเป็น 9 ปี อย่างเป็นขั้นตอน และกำหนดให้อัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้นจากอัตราปัจจุบันร้อยละ 46.2 เป็นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 73 ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนา ฉบับที่ 7 สอง ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนา ฉบับที่ 7 กำหนดให้มีการรับนักศึกษาใหม่ในระดับอุดมศึกษามีสัดส่วนของสาขาวิทยาศาสตร์ต่อสาขาสังคมศาสตร์เป็น 30 : 70 ให้ความสำคัญแพทย์ ทันตแพทย์ นักวิทยาศาสตร์ และกำลังคนสาขาบริการต่างๆที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ สาม ให้ประชาชนได้รับการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบเร่งเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง" (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2535ก : 182 - 184)

โดยสรุป ความต้องการและข้อเรียกร้องจากภาคเอกชน ให้รัฐพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือกำลังคนให้สอดคล้องและรองรับความต้องการนั้น ภาคธุรกิจเอกชนดำเนินการศึกษาที่เรื่องนี้ เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายเศรษฐกิจ ไม่แยกออกมาจากนโยบายทางเศรษฐกิจ จึงเรียกร้องผ่านทางกลไกคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ (กรอ.)

คงจะเห็นได้ชัดเจนว่า การเรียกร้องหรืออุปสงค์ของภาคเอกชนนั้น มุ่งเน้นเรียกร้องไปที่คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้ระบุเป็นแนวนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่า เพราะแนวคิดเรื่องการศึกษาเพื่อวางแผนกำลังคนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นแนวคิดที่สทงเควเควกับการเรียกร้องของภาคเอกชนยึดหลักการตอบสนองความต้องการกำลังคน อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นั้น ก็จะมีบทบาทหลักด้านการวางแผนพัฒนาของประเทศมากกว่า คงจะพิจารณาได้จาก ในโครงสร้างของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จะกำหนดให้เลขาธิการของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการโดยตำแหน่งด้วย แต่ในโครงสร้างของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ตามพระราชบัญญัติพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2521) นั้นมีการกำหนดให้เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นกรรมการแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ในขณะที่คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ (กรอ.) เป็นตัวอย่างของความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชนในด้านเศรษฐกิจ แต่นโยบายทางการศึกษากลับไม่มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษา ตัวอย่างเช่น ในคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (กคศ.) ไม่มีการกำหนดให้ ผู้รับบริการทางการศึกษาหรือภาคเอกชนที่เป็นผู้รับบริการการศึกษา หรือในฐานะผู้จัดการศึกษา เข้าเป็นกรรมการแต่อย่างใด (พรบ. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งออกภายหลังแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง โดยเพิ่มจำนวนคณะกรรมการส่วนหนึ่งให้มาจากภาคเอกชนก็ยังไม่เป็นการระบุลงไปให้

ชัคว่า ำให้ตัวแทนจาก ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน สภาอุตสาหกรรม หรือ ตัวแทนสมาคมโรงเรียนราษฎร์ หรืออื่นวที่เกิยวข้อง ำเป็นคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติด้วย)

สาเหตุของสภาพการคังกล่าวมีมากมาย เริ่มตั้งแต่ ประเด็นเรื่องการศึกษาถูกระบุไว้ตลอดมา ว่าเป็นสวัสดิการของรัฐ หรือในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2521 ระบุไว้ในมาตรา 60 ว่ารัฐพึงส่งเสริมและ บำรุงการศึกษาและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการของประเทศ การจักระบบการ ศึกษาอบรมเป็นหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะ สถานศึกษาหังบวงย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ ในทาง กลับกันมาตราที่ 68 รัฐพึงสนับสนุนให้เอกชนได้มีการริเริ่มทาง เศรษฐกิจ

นอกจากนี้ ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาก็เป็นในรูปนามธรรมความคิด ศักยภาพซึ่ง เห็น และคาดผลได้ยากกว่าผลสำเร็จทางการค้า ภาคธุรกิจเอกชนเอง จึงมิได้เร่งรัดที่จะเข้ามาเกิยวข้องหรือ มีความสัมพันธ์กับรัฐในรูปแบบความร่วมมือทางการศึกษาโดยตรง มีหน้าช้ำทัศนคติของข้าราชการในหน่วย งานทางการศึกษาเองก็ยังไม่เห็นเสมอว่าผู้อื่น ำว่าจะ เป็น นักการเมืองหรือภาคธุรกิจเอกชนก็ยังไม่ สามารถเพียงพอ หรือไม่จ่าเป็นที่จะต้อง ำเข้ามาเกิยวข้องอาจเพราะค้ำยว่าการศึกษาเป็น เรื่องต้องอาศัย ความรู้ความชำนาญเฉพาะสูงหรือการสงวนอำนาจของระบราชการไว้ (พททิสาน , 2517 : 71 - 74)

3. ส่วนนักการเมืองนั้น ำไม่สามารถเป็นส่วนรวบรวมข้อ เรือกร้องให้ภาคธุรกิจได้ คังที่หน่วย งานราชการประ เมินว่า "นโยบายการศึกษาของพรรคการเมืองมัก ำไม่เด่นชัดและมุ่งผลประโยชน์ของพรรค และตนเองมากกว่าเพื่อพัฒนาส่วนรวม นักการศึกษาที่มีอยู่ในพรรคการเมืองมิได้แสดงบทบาทหรือภูมิรู้ทาง การศึกษาอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ที่ผ่านมาเป็นเพียงการสร้างคะแนนนิยมเท่านั้น" (พทิสาร์ , 2531 : 74) อันเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ภาคธุรกิจเอกชนต้องสื่อสารโดยตรงกับรัฐบาลและหน่วยงาน ราชการด้วยกลไก "คณะกรรมการร่วมภาครัฐและ เอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ " (กรอ.) ที่ ำผ่าน กลไกนักการเมือง

โดยสรุป การริเริ่มให้มีการร่างแผนฉบับใหม่นั้น มีมูลเหตุสำคัญคือ อิทธิพลจากแนวคิดการพัฒนาประเทศตามตัวแบบนิคส์จากความคิด ความต้องการ และความร่วมมือ ของภาครัฐบาลกับธุรกิจเอกชน กล่าวคือสาเหตุให้ร่างแผนฉบับใหม่เกิดจากบริบทสังคมด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก เนื่องจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ยังคงเป็นแผนต่อเนื่องมาจาก 12 แผนแรก คือมีจุดประสงค์บนทางการเมืองเป็นสำคัญ ทำให้ขาดประสิทธิภาพทางการศึกษา ทั้งต่อเศรษฐกิจส่วนน้อยคือภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่ใช้การได้จริง ตลอดจนต่อการพัฒนาสังคมส่วนใหญ่ว่าคือภาคเกษตรกรรม เขตท้องถิ่นชนบท

ส่วนผู้เรียกร้องที่มีอิทธิพลในช่วงนี้นั้น ครอบคลุม เป็นข้าราชการประจำระดับสูงทั้งจากหน่วยงานเศรษฐกิจและการศึกษา ซึ่งรับนโยบายหลักด้านเศรษฐกิจจากกลไกความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชน มาเป็นกรอบแนวความคิดการจัดการศึกษาอีกทีหนึ่ง เนื่องจากเพราะนโยบายด้านการผลิตกำลังคน (ซึ่งเป็นทุนในการผลิตประเภทหนึ่ง) ถือเป็นนโยบายย่อยประการหนึ่งในนโยบายเศรษฐกิจของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

ปัจจัยทาง เศรษฐกิจที่มีอิทธิพลให้เกิดการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่นั้น ได้แก่ ความต้องการที่จะให้อัตราการขยายตัวทาง เศรษฐกิจเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องของภาครัฐร่วมกับธุรกิจเอกชน ประเด็นที่มีผลกระทบต่อระบบการศึกษา คือต้องการให้ร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ปรับปรุงการผลิตประชากรนักเรียนในกรอบปริมาณให้มีคุณภาพและปริมาณเหมาะสมตามความต้องการของการพัฒนาประเทศ เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่เป็นสำคัญ

ช่วงหาทิศทางของแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ : อิทธิพลจากแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจให้สมบูรณ์

เมื่อเริ่มต้นตั้งประเด็นคำถามถึงผลการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 และต่อเนื่องกันคือประเมินว่าแผนดังกล่าวจะเหมาะสมกับบริบทอื่น ๆ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศสยามในช่วงเวลาต่อไปหรือไม่ เริ่มแรกด้วยประเด็นหลักตามที่ได้เสนอไปแล้วนั่นคือ แม้แต่การคิดที่จะทบทวนแผนฯ พ.ศ. 2520 ก็มีจุดเริ่มจากประเด็นสำคัญด้านเศรษฐกิจซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันเนื่องจากการส่งออกมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น (ระบอบ บัณฑิตนิยม) อ้างอิงงานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2531ก : 28 - 30)

หากแต่เมื่อผ่านพ้นกระบวนการตัดสินใจให้มีการทบทวนแผนฯ พ.ศ. 2520 (ข้อควรสังเกตุคือ สกศ. กำหนดเวลาการดำเนินการทบทวนถึงการประกาศใช้แผนการศึกษาฉบับใหม่ไว้ยาวนานถึง 5 ปี นับแต่ พ.ศ. 2531 - 2535) กระแสความคิดอื่นที่นำได้ผลักดันให้ระดมการพัฒนาประเทศตามตัวแบบนิคส์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภาคสมัยใหม่เป็นโจทย์หลักของการจัดระบบการศึกษาใหม่ เริ่มก่อตัวเป็นกระแสขึ้นอีกครั้ง มีเนื้อหาสาระไปในทิศทางเดียวกับที่สรุปไว้เมื่อสมัยปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2520 *

* รายงานเรื่องการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ของคณะกรรมการปฏิรูปพื้นฐานการศึกษา ระบุหลักการปฏิรูป 10 ประการ โดยสังเขป ดังนี้ 1. การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นตลอดชีวิต 2. จะต้องจัดให้มีการผสมผสานและมีคุณภาพระหว่างความมั่งคั่งทางคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและปัญญา 3. จะต้องสร้างสำนึกในความเป็นไทยร่วมกัน 4. จะต้องสนับสนุนการดำเนินวิถีชีวิตทางประชาธิปไตย 5. จะต้องเน้นความเสมอภาคทางการศึกษา มุ่งจัดการศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึง และเป็นธรรมแก่มวลชน 6. จะต้องจัดให้มีเอกภาพในการบริหารการศึกษาโดยมีหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น 7. จะต้องระดมทรัพยากรมาใช้ในการจัดการศึกษา 8. รัฐต้องรับผิดชอบจัดการศึกษาขั้นมูลฐาน 9. จะต้องให้ความประสานสัมพันธ์กันระหว่างการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน 10. จะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา , 2517 : 4 - 6)

และแสดงออก เพื่อแจ่มแจ้งถึงสาเหตุและผลลัพธ์ของการจัดการศึกษาที่ผ่านมา ตลอดจนความคิดที่ว่าการศึกษาที่ตอบสนองระบบเศรษฐกิจแบบนิคส์คัมที่จุดประเด็นการทบทวนแผนฯ พ.ศ. 2520 นั้นจะเป็นเช่นไร จะเกิดเป็นผลประโยชน์ต่อใครด้วยการให้ใครเสียประโยชน์บ้าง ทั้งการเสียผลประโยชน์นี้ หากเกิดขึ้นแล้วก็ไม้อาจหาผู้รับผิดชอบได้ เช่นที่เป็นมาตลอด

อย่างไรก็ดี กระแสความคิดที่เกิดขึ้นช่วงหาทิศทางของแผนฯ ฉบับใหม่ดังกล่าว กับแนวความคิดการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศตามตัวแบบนิคส์ ที่เป็นกระแสหลักช่วงริเริ่มให้มีการร่างแผนฯ ฉบับใหม่นั้น เป็นแนวความคิดที่มีที่มาจากเจตน์เดียวกันคือ ผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมาซึ่งมีลักษณะเป็นรูปปรัมาทิศทางการศึกษานั้นเอง (โปรดดูแผนภาพปรัมาทิศทางการศึกษา หน้า 59)

ความแตกต่างอยู่ที่ว่าความคิดช่วงริเริ่มให้มีการร่างแผนฯ ฉบับใหม่นั้น ข้อเรียกร้องมีสาระสำคัญ คือ หาอย่างไรที่จะให้ประชากรนักเรียนนอกรอบปรัมาทิศมีคุณภาพและปริมาณ ที่เหมาะสมกับความต้องการของการพัฒนาประเทศตามตัวแบบนิคส์ (ดังที่ได้กล่าวมาแล้วตอนต้น) คือ กำหนดค่าให้ประชากรนักเรียนนอกรอบปรัมาทิศกับอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นโจทย์สำคัญต่อการกำหนดนโยบายการศึกษาใหม่

ส่วนความคิดในช่วงหาทิศทางของแผนฯ ฉบับใหม่ มีลักษณะที่กำหนดค่าให้โจทย์สำคัญ คือประชากรนักเรียนนอกรอบปรัมาทิศ (ว่าเหตุใดการจัดการศึกษาที่ผ่านมาจึงเกิดโครงสร้างการศึกษาแบบปรัมาทิศ และแนวทางแก้ไข) โดยพิจารณาควบคู่กับบริบทของสังคมด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่และจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ อาทิ ผลการพัฒนาเศรษฐกิจเจริญเติบโตขึ้นมากแต่ไม่กระจายตัวไปทั่วราชอาณาจักร เกิดความเหลื่อมล้ำในแง่รายได้ระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรม หรือความหวังที่จะเป็นประเทศนิคส์ ซึ่งเป็นการพัฒนาด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบมุ่งสมบูรณ์แล้ว ประชากรนักเรียนนอกรอบปรัมาทิศจะประสบปัญหาอย่างไร

อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจช่วง พ.ศ.2530 - 2534 โดยเฉลี่ยร้อยละ 10.5 ต่อปี นับเป็นอัตราเฉลี่ยอัตราการขยายตัวเฉลี่ยสูงที่สุดของการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วง 25 ปีที่ผ่านมา โดยมีปัจจัยค้ำยันนโยบายของรัฐที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม การส่งออก การลงทุน และการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เศรษฐกิจเติบโตได้ในอัตราสูงเช่นนี้ ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่ภาคเกษตรกรรมเป็นโครงสร้างเศรษฐกิจหลักของประเทศ เป็นภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคอุตสาหกรรมและบริการซึ่งอยู่ในเขตเมือง เป็นไปอย่างรวดเร็วและในอัตราสูง

โดยเฉพาะ เมื่อเปรียบเทียบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคเกษตรกรรม ซึ่งอยู่ในเขตชนบทซึ่งมีอัตราการเจริญเติบโตเพียงเล็กน้อยในช่วงเวลาที่ผ่านมาก ทั้งจะเห็นได้ จากอัตราการเพิ่มขึ้นของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ณ ราคาคงที่ในช่วง พ.ศ.2525 - 2532 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 8.19 ต่อปี เมื่อนำภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมและบริการมาเปรียบเทียบกัน จะพบว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของมูลค่าผลิตภัณฑ์ในภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4.63 ต่อปี ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 8.99 ต่อปี อีกทั้งความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างเขตมหานครและภูมิภาคก็มีมากขึ้น โดยเฉพาะ กรุงเทพมหานครและปริมณฑลยังมีอัตราการเจริญเติบโตที่รวดเร็วกว่าภาคอื่น ๆ กล่าวคือมูลค่าของผลผลิตรวมของกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 42.45 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศในปี พ.ศ.2525 และเพิ่มขึ้นอีกในปี พ.ศ.2532 เป็นร้อยละ 48.14 ของมูลค่าผลผลิตรวมของประเทศ ขณะที่ภาคอื่น ๆ ส่วนใหญ่มีแนวโน้มลดลง เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลงจากร้อยละ 15.07 เหลือร้อยละ 12.94 ภาคเหนือลดลงจากร้อยละ 13.00 เหลือร้อยละ 11.43 ภาคใต้ลดลงจากร้อยละ 9.92 เหลือร้อยละ 9.08 ของผลผลิตรวมของประเทศในช่วงเวลาเดียวกัน พิจารณาตามตารางตัวเลขที่แสดงการกระจายสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศจำแนกตามรายภาค ดังนี้

ตารางที่ 4.7 การกระจายสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศจำแนกตามรายภาค พ.ศ.2525 - 2532 (ร้อยละ)

ภาค	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532
กรุงเทพ	32.93	33.97	33.23	33.48	33.71	34.82	35.21	35.36
- การเกษตร	3.74	4.01	3.45	4.17	3.95	3.98	3.85	4.56
- อุตสาหกรรม	41.28	42.61	39.57	36.85	38.99	41.17	40.48	38.95
- การบริการ	38.92	41.02	39.90	41.12	39.82	40.66	42.20	42.47
เขตวงแหวนรอบนอก	9.52	9.65	10.11	10.69	11.10	11.79	12.11	12.78
- การเกษตร	5.24	4.80	4.81	4.83	5.40	5.52	5.05	4.99
- อุตสาหกรรม	19.70	20.47	20.59	21.74	22.20	23.81	24.31	24.94
- การบริการ	4.67	4.65	4.84	5.04	5.23	5.35	5.38	5.61
เขตวงแหวนรอบนอก	13.75	12.77	13.07	13.15	13.44	12.60	12.37	13.44
- การเกษตร	15.69	13.40	13.64	13.36	13.45	13.41	13.02	13.59
- อุตสาหกรรม	15.22	15.53	15.85	16.48	17.16	14.44	14.40	16.43
- การบริการ	11.42	10.72	10.94	10.79	10.85	11.03	10.62	11.02
ภาคกลาง	5.81	5.58	5.48	5.38	5.32	5.33	5.14	4.96
- การเกษตร	10.42	10.17	10.04	9.64	9.86	10.35	9.63	9.67
- อุตสาหกรรม	3.14	2.85	2.99	3.42	3.19	3.06	3.14	2.90
- การบริการ	5.72	5.41	5.51	5.29	5.32	5.26	5.08	5.11

ภาค	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532
ภาคเหนือ	13.00	12.90	13.23	12.77	12.24	12.02	12.06	11.43
- การเกษตร	23.23	22.42	23.87	21.65	21.29	21.57	23.52	23.56
- อุตสาหกรรม	6.15	6.42	7.73	8.64	7.24	7.04	6.95	6.25
- การบริการ	13.42	13.10	13.07	12.61	12.74	12.35	11.92	11.69
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	15.07	15.35	15.14	14.84	14.38	13.66	13.42	12.94
- การเกษตร	24.45	27.28	25.36	26.38	25.41	23.07	22.96	23.73
- อุตสาหกรรม	7.30	6.67	7.87	7.48	6.70	6.26	6.36	6.08
- การบริการ	16.39	15.90	16.35	16.00	16.12	15.76	15.41	14.97
ภาคใต้	9.92	9.78	9.75	9.68	9.81	9.78	9.68	9.08
- การเกษตร	17.23	17.92	18.83	19.96	20.63	22.11	21.97	19.91
- อุตสาหกรรม	6.20	5.37	5.39	5.38	4.52	4.22	4.36	4.45
- การบริการ	9.46	9.22	9.39	9.16	9.93	9.59	9.39	9.33
ทั่วราชอาณาจักร	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
- การเกษตร	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
- อุตสาหกรรม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
- การบริการ	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : แผนงานเศรษฐกิจรายสาขา สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

และ เมื่อพิจารณาความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มรายได้ของครัวเรือนระดับต่าง ๆ ตลอดทั้งชนบทกับเมืองมีมากยิ่งขึ้น จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุดหรือกลุ่มคนรวยที่สุด 20 เปอร์เซ็นต์แรกมีสัดส่วนรายได้ต่อรายได้ของคนทั้งประเทศเพิ่มขึ้นจากที่สูงถึงร้อยละ 49.3 ในปี พ.ศ.2518/2519 แล้วในปี พ.ศ.2530/2531 ยังเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นไปอีกเป็นร้อยละ 54.9 ในขณะที่กลุ่มคนยากจนที่สุดของประเทศ 20 เปอร์เซ็นต์หลังมีสัดส่วนรายได้ลดลงจาก ร้อยละ 6.1 เหลือเพียงร้อยละ 4.5 ในช่วงเวลาเดียวกัน

นอกจากนี้แรงงานวัยฉกรรจ์จำนวนมาก ยังได้โยกย้ายออกจากชนบทหรือภาคเกษตรกรรมเข้ามทำงานในเมืองหรือภาคอุตสาหกรรมและบริการ จากสัดส่วนการจ้างงานพบว่าแรงงานในภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนลดลงโดยตลอดจากร้อยละ 79 ในพ.ศ.2514 เป็นร้อยละ 70 และ 67 ในปี พ.ศ.2523 และ 2529 ตามลำดับ ในขณะที่สัดส่วนการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6 ใน พ.ศ.2514 เป็นร้อยละ 11 ในพ.ศ.2523 และคงที่ที่ระดับนี้ในพ.ศ.2529 ส่วนการจ้างงานในภาคบริการมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 15 ใน พ.ศ.2514 เป็นร้อยละ 19 และ 22 ใน พ.ศ.2523 และ 2529 ตามลำดับ การที่แรงงานวัยฉกรรจ์จำนวนมากโยกย้ายออกจากชนบทและภาคเกษตรกรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้ศักยภาพในการพัฒนาและพึ่งตนเองของชนบทและภาคเกษตรกรรมค่อยลงไปเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองและภาคอุตสาหกรรมและบริการ ด้วยเหตุนี้ช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบทและระหว่างภาคอุตสาหกรรมและบริการกับภาคเกษตรกรรมจึงมีแนวโน้มที่จะแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง การที่การจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมคงที่ในพ.ศ.2529 นั้นเป็นเครื่องชี้บอกได้อย่างหนึ่งว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควรคาดหวังว่า ภาคอุตสาหกรรมจะดูดซับแรงงานที่ออกจากภาคเกษตรได้มาก เท่ากับจำนวนแรงงานภาคเกษตรที่จำเป็นต้องออกจากภาคของตนเอง

การมองสภาพเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาในหลายลักษณะดังกล่าว กลายเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการหาทิศทางของแผนฉบับใหม่ กระแสความคิดใหม่ เริ่มก่อตัวขึ้นเมื่อหน่วยงานรับผิดชอบการวางแผนการศึกษาระดับชาติ คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ประเมินจากข้อเรียกร้องและบริบททางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และสรุปได้ว่าควรจัดให้มีการทบทวน

แผนฉบับเก่าและร่างแผนฉบับใหม่ขึ้น กระบวนการทำงานถูกกำหนดอย่างมีขั้นตอน ตามทฤษฎีการกำหนดนโยบายโดยทั่วไป (Dye , 1987) คือ

- เริ่มจากประเมินผลแผนฯ ฉบับพ.ศ.2520 อันเป็นกระบวนการรับผลสะท้อนกลับ (feed back) หลังจากได้กำหนดแผนฯไปใช้แล้ว ด้วยการกำหนดให้มี "โครงการทบทวนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520" กำหนดให้มีคณะกรรมการทำงานด้านต่างๆ โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิพิทักษ์ เป็นประธานอนุกรรมการโครงการฯ (รายชื่อคณะกรรมการ ปรากฏในบทที่ 5) และความคู่ขนานกับ

- การศึกษาสภาพแวดล้อมด้านต่างๆในอนาคต และการรับฟังข้อเรียกร้องและแรงสนับสนุนที่จะแปรเข้ามาสู่กระบวนการกำหนดแผนฯในฐานะปัจจัยนำเข้า การพิจารณาแนวโน้มบริบท หรือสภาพแวดล้อมด้านต่างๆของสังคมไทยว่าบริบทแต่ละด้านเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร และแล้วจะก่อให้เกิดผลกระทบสำคัญอย่างใดขึ้นบ้าง กระทำโดยคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้มี "โครงการหาแนวทางสำหรับการพัฒนาการศึกษาในอนาคต" ซึ่งกระบวนการนี้เป็นลักษณะการศึกษาวิจัยเพื่อหาทิศทางของการจัดการศึกษาเป็นหลัก โดยมีศาสตราจารย์ เสน่ห์ จามริก เป็นประธานอนุกรรมการ เมื่อศึกษาผลในอดีตและหาทิศทางสำหรับอนาคตได้แล้วจึงจะไปถึงกระบวนการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่

การดำเนินโครงการหาแนวทางสำหรับการพัฒนาการศึกษาในอนาคต มีลักษณะเป็นงานค้นคว้าวิจัยในรูปของ Think Tank (สีลากรณ์ , สัมภาษณ์ , 2538) หากการศึกษาออกมาเป็นรายงาน 6 ฉบับ

- ได้แก่ 1. เรื่องสภาพหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน (ที่ปรึกษา คือ ดร.เกษมา วรธรรม)
 2. เรื่องลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นเพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน (ที่ปรึกษา คือ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง)
 3. เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น (ที่ปรึกษา คือ ศ.นพ.ประเวศ วะสี)
 4. เรื่องศักยภาพของสถาบันการศึกษาที่มีอยู่ในภูมิภาคต่างๆ (ที่ปรึกษา คือ ดร.จรัส จันทลักษณ์)
 5. เรื่องบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาต่อชุมชนท้องถิ่น (ที่ปรึกษา คือ ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์)
 6. เรื่องการจัดสรรทรัพยากรเพื่อลงทุนทางการศึกษา (ที่ปรึกษา คือ อ.รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์)
- และจากรายงาน 6 ฉบับนี้ ประธานคณะกรรมการฯได้นำมาเป็นพื้นฐานของบทวิเคราะห์

เรื่อง "แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยในอนาคต : บทวิเคราะห์เบื้องต้น" * (เสน่ห์ , 2532)

* มีเนื้อหาหลักอธิบายถึง หลักการเกี่ยวกับการศึกษาที่ควรรู้ 2 ประการ คือ หนึ่ง สถานภาพและบทบาทหน้าที่ของการศึกษาว่าต้องมีอยู่และ เป็นไปเพื่อพัฒนาทรัพยากรคนทั้งมวลของประเทศ และสองสัมพันธภาพระหว่าง เศรษฐกิจกับการศึกษานั้น เป็นไปในรูปแบบที่กำลังฐานะทาง เศรษฐกิจที่แท้จริงขึ้นอยู่กับทรัพยากรคนทั้งมวลซึ่ง เป็นแหล่งสร้างและสะสมทุนทางปัญญาความรู้ภายในชาติ ระบบและสภาพปัญหาที่เป็นอยู่มาจากการพัฒนาระบบการศึกษาสมัยใหม่ ได้แก่ หนึ่ง การศึกษาสมัยใหม่ละ เลยกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนภายนอกโรงเรียน ทำให้บรรดาวิชาความรู้และกระบวนการเรียนรู้ทั้งหลายของชุมชนชาวบ้านจัดอยู่นอกระบบราชการทานุบำรุงและพัฒนาให้ทันสมัย สอง ระบบการศึกษาสมัยใหม่มีลักษณะ เฉพาะกิจ คือมุ่งในด้านผลิตกำลังคนเป็นหลัก เริ่มจากผลิตคนเข้าระบบราชการจนถึง เข้าภาคธุรกิจในปัจจุบัน การผลิตกำลังคนกลายเป็นบทบาทและเป้าหมายด้านเดียวของระบบการศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาที่ผ่านมามีได้โดยจำกัด เกิดเป็นระบบแพ้คัดออก ทำให้เกิดเป็นเงื่อนไขจำกัดต่อระบบการศึกษาสองประการคือ จำกัดขอบเขตในปริมาณของการเติบโตขยายตัวและบทบาทการผลิตกำลังคนยังมุ่งจำกัด เฉพาะในด้านตลาดจ้างงานเป็นสำคัญ ซึ่งในบริบทของ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมไทยต้องนับว่าเป็นเพียงส่วนน้อยของงานอาชีพของประชาชนไทยโดยรวม การจัดการศึกษาโดยอาศัยอิงกับแผนกำลังคนเป็นพื้นฐาน เท่ากับฝากความหวังของ เขาชนไว้กับภาค เศรษฐกิจสมัยใหม่ ผลคือภาค เกษตรกรและชนบทซึ่งรวมเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศต้องถูกทอดทิ้ง โดยสรุปว่า ผลที่เกิดขึ้นคือ "ความสูญเสียและความสูญเสียเปล่าทางการศึกษา" และทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคตข้างหน้าควรจะเป็นทางเลือก "เพื่อยกคนทั้งชาติให้สูงขึ้นพร้อมกัน" (เสน่ห์ , 2537 : 317) นั้นหมายถึงระบบการศึกษาไทยต้องขยายขอบเขตความเข้าใจ และเป้าหมายให้กว้างขวางออกไปจาก เรื่องของการผลิตกำลังคนเพื่อสนองความต้องการของตลาดจ้างงาน วมจำกัดอยู่แต่ภายในกรอบของปรัมาติการศึกษาแบบลู่ทาง เกี่ยวจากระดับประถมขึ้นสู่ระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษาอย่างที่ เป็นอยู่ หากแต่จะต้องสัมพันธ์ เชื่อมโยงอยู่ที่พื้นฐานแนวคิดและศักยภาพอันหลากหลายของคนเป็นสำคัญ ด้วยวิธีการที่เรียกว่า ระบบโรงเรียนชุมชน ซึ่งมีองค์ประกอบคือ การเชื่อมต่อชีวิตในและนอกรโรงเรียน เชื่อมจัดการศึกษากับความหลากหลายของชุมชนท้องถิ่น ภูมิปัญญากับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น การศึกษาครบวงจร การศึกษาต่อเนื่องและอุดมศึกษากับบทบาทพัฒนาท้องถิ่น โดยการจัดสรรทรัพยากร เพื่อการลงทุนทางการศึกษาควรมาจากทั้งภาครัฐส่วนที่จำเป็นและควรมาจากภาคธุรกิจด้วย โดยเฉพาะการศึกษา เพื่อ เข้าสู่การจ้างงานของธุรกิจ

ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า แนวทางการหาแนวทางสำหรับพัฒนาการศึกษาครั้งนี้ เป็นที่ยอมรับในแวดวงข้าราชการนักการศึกษาอย่างมาก (สีลาภรณ์ , สัมภาษณ์ , 2538) เมื่อเปรียบเทียบกับความคิดเดิม อันค้ำค้ำทิศทางการศึกษาพัฒนาประเทศแบบนิคส์ที่ละ เลຍคนนอกกรอบปรัะมิตการศึกษา อย่งไรก็ตาม ผู้เรียกร้องหรือมีทัศนคติไปในทิศทางเดิมจำนวนหลายท่าน ก็ยังมีบทบาทสำคัญอยู่ในศูนย์กลางของการกำหนดแผนการศึกษาระดับชาติ

แต่ถึงกระนั้นก็ตาม แนวความคิดใหม่ที่ว่าด้วยการพัฒนาระบบการศึกษา เพื่อยกคนทั้งชาติให้สูงขึ้น พร้อมกับ ครอบมิตหนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ (เสนห์ , 2535 : 52) เป็นตัวตั้งก็สามารถเข้ามามีน้ำหนักเพื่อตรวจสอบ ถ่วงดุลย์ และเป็นทางเลือกหนึ่งในสองทางที่อยู่ในศูนย์กลางของกระบวนการกำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติได้

นอกจากความคิดในทิศทางดังกล่าว จะได้รับการนำเสนอที่นำเสนออย่างเป็นระบบโดยนักวิชาการ เอกชนและโดยผ่านขั้นตอนที่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานของรัฐ (คือ สกศ.) แล้ว ยังต้องยอมรับว่ากระแสความคิดดังกล่าวนี้มีอยู่และแพร่กระจายทั่วไปในสังคมด้วย เริ่มจากการเกิดขึ้นของความคิดในวงสังคมไทย ได้แก่ การเกิดขึ้นของกระแสทวนกลับแบบนึกถึงชุมชนชนบทที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางว่า "เหตุใดชนบทจึงถูกจำกัดความว่าจากภาครัฐบาลเองว่าเป็นเขตรอง - จน - เจ็บ ซึ่งเป็นผลสรุปอันเป็นรูปธรรมสืบเนื่องจากการพัฒนาทาง เศรษฐกิจของประเทศด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ไม่สมดุลย์ของภาครัฐนั้นเอง" (เสนห์ , สัมภาษณ์ , 2538)

กระแสความคิดกลับแบบสู่ชนบทจึง เกิดขึ้นติดค้ำมมากับกระแสการพัฒนาประเทศตามค้ำแบบนิคส์ โดยที่ความคิดการจัดการศึกษาที่กำหนดค่าให้คนเป็นตัวตั้ง เพื่อไปสู่การยกคนทั้งชาติขึ้นพร้อมกันก็ เป็นหนึ่งในความคิดภายใต้กรอบความคิด เรียกร้องให้นึกถึงชุมชนท้องถิ่น ภาค เกษตรกรรมและผู้แพ้จากระบบการศึกษา เพื่อที่ชนบทจะได้ไม่ต้องอยู่ในสภาวะที่รัฐให้ค่าจำกัดความอีกต่อไป

ตัวอย่างความคิดการจัดการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล ค้ำกระแสความคิดการกลับแบบนึกถึงท้องถิ่น บ้าง นอกจากที่สามารถนำเสนอโดยตรงสู่กระบวนการกำหนดแผนฯ เช่น ผลการท้งานตามโครงการ

หาแนวทางสำหรับการพัฒนาการศึกษาในอนาคตแล้ว กระแสความคิดนี้เกิดและก่อตัวขึ้นในกลุ่มนักวิชาการ นักเขียนและองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นหลัก อาทิ ความคิดของเอนก นาคะบุตร (เอนก , 2531 : 3 - 15) ที่ระบุว่าประเทศไทยกำลังพัฒนาแบบเอาระบบเศรษฐกิจแบบผูกติดกับระบบทุนนิยมโลกจนเกินไป หรือ ความคิดของนายแพทย์ประเวศ วะสี บุคคลหนึ่งในคณะอนุกรรมการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ ที่เสนอถึงกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นจะกระทบต่อการจัดการศึกษา การศึกษาจะต้องมีลักษณะ dynamic ที่จะเตรียมคนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่ static อีกต่อไป การศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการศึกษาจากท่องจำเป็นการคิด และการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทให้ศักยภาพที่เขามีทันกับการเปลี่ยนแปลง (ประเวศ , 2532 : 11 - 14)

ทั้งนี้ ชำราชการนักวิชาการศึกษาฝ่ายก้าวหน้าหลายท่าน ก็ตระหนักถึงสภาพความสัมพันธ์ ระหว่างการศึกษากับภาคเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงเช่นกัน ที่สำคัญ ได้แก่ รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติแสดงความคิดว่า "น่าสังเกตและน่าหนักใจด้วยว่าการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจของประเทศ เป็นการเจริญเติบโตเฉพาะในภาคเศรษฐกิจทันสมัย ส่วนการขยายตัวหรือการเจริญเติบโตในภาคเกษตรกรรมหรือภาคเศรษฐกิจดั้งเดิมทำได้เจริญเติบโตควบคู่ไปด้วย และไม่สามารถก้าวทันกับการเติบโตของภาคเศรษฐกิจทันสมัย จึงทำให้การพัฒนาทั้งสองภาคไม่สมดุลกัน จากสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว พร้อมๆกับที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมตะวันตก ทำให้สภาพสังคม ความเป็นอยู่ พฤติกรรมและค่านิยมของประชาชนไทยเปลี่ยนแปลงตามไป สภาพสังคมเผชิญกับปัญหาหลายประการ" (เจือจันทร์ , 2531ก : 16 - 17) และสรุปว่าจึงน่าจะกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาเสียใหม่

ส่วนความเห็นจากสาธารณะโดยทั่วไปนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ก็ได้รับพิจารณาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมรับฟังข้อ เြียงร้องเรียนมาจากข้อคิดเห็นทางการศึกษาที่แสดงผ่านบทความในหนังสือพิมพ์ วารสาร ต่างๆ ในช่วง พ.ศ.2528 - 2530 จากจำนวน 181 พบว่า 38 เรื่อง ที่เสนอเรื่องบทบาทการศึกษาภายในบริบทของสังคม ประเด็นที่น่าสนใจคือข้อ เสนอให้จัดการศึกษา

ซึ่งอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญเพื่อให้ชุมชนช่วยพัฒนาสังคมของตนเองได้ ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาด้านเศรษฐกิจมุ่งที่การพัฒนาชุมชนเมืองและการพัฒนาอุตสาหกรรม ทาให้เกิดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบทและต่อมามีผลต่อการว่างงาน เน้นให้มีการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของการจัดการศึกษาไปสู่การฟื้นฟูศักยภาพของชุมชน การเรียนรู้การพึ่งตนเองของคนในชุมชนชนบท โดยการเรียนรู้ให้จัดการศึกษาครบวงจร มีการประสานเนื้อหาสาระที่เรียนกับความเป็นจริงในชนบท ให้มีการจัดการศึกษาที่หลากหลาย สามารถปรับเข้ากับลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นได้ (เจือจันทร์ , 2531ช : 64 - 65)

(ส่วนอีก 148 บทความจาก 181 บทความนั้น แยกเป็นจำนวนตามหัวข้อได้ ดังนี้ การศึกษากับการมีงานทำ 20 บทความ โอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา 9 บทความ คุณภาพการศึกษา ด้านหลักสูตร 50 บทความและด้านครู 14 บทความ ประสิทธิภาพการศึกษา 31 บทความและการบริหารการศึกษา 19 บทความ)

อย่างไรก็ตามขอมอบปฏิเสณามได้ว่ากระแสความคิดเรื่องการจัดการศึกษาที่เรียกว่า Learning To Be ซึ่งนำเข้ามาจากภายนอกประเทศโดย UNESCO ตั้งแต่ราว พ.ศ.2517 (วิชัย , 2535 : 57) ก็เป็นความคิดกระแสเรื่องการศึกษาซึ่งมีอิทธิพลต่อการครุ่นคิด เพื่อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการมีชีวิต (มีชีพเพียง เพื่อเป็นทุนประเภทหนึ่ง) ซึ่งแนวคิดนี้เป็นแรงผลักดันสำคัญแนวความคิดการปฏิรูปการศึกษาเมื่อพ.ศ.2520 ดังที่ปรากฏเป็นเอกสารการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม การศึกษาเพื่อให้คนดำรงชีวิตอยู่ได้ แต่กระนั้นก็ตาม นักการศึกษายังไม่สามารถคลี่คลายให้ออกมาเป็นแนวทางการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพคือเห็นเป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จได้ และอีกประการหนึ่งคือระบบการเมืองที่กลับสู่ความเป็นเผด็จการขววจัด ฃ่เป็นประชาธิปไตย และเสถียรภาพของการเมืองนั้นมันคงพอที่จะหาให้ผู้ปกครองหลังยุคประชาธิปไตยช่วงสั้นวกลายกังวลจากอุกมการณ์อื่นที่เขาคิดว่าจะเข้ามาล้มครอนอำนาจการปกครอง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุให้การปฏิบัติจริงของระบบการศึกษานในช่วงนั้นจึงน่าจะอาจเป็นไปตามแนวคิดการปฏิรูปได้ อย่างไรก็ดีตาม กระแสความคิดดังกล่าวซึ่งควบคู่มา

กับกระแสการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2520 และแฝงตัวอยู่ในสังคมไทยตลอดมา ได้เริ่มแพร่กระจายในหมู่นักคิดนักวิชาการและประชาชนทั่วไปอีกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยามที่มีโรจนเรื่องการพัฒนาตามตัวแบบนิคส์มาให้แก้ไข

ทั้งนี้ แนวคิดเรื่องการศึกษาอีกแนวคิดหนึ่งที่เข้ามาจาก UNESCO เมื่อประมาณ พ.ศ. 2533 เรื่อง "Education for All and All for Education" คือการจัดการศึกษาให้แก่คนทุกคนและทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (วิชัย , 2535 : 57) ก็นับว่าเป็นความคิดที่เข้ามาเผยแพร่และช่วยยืนยันถึงความหลากหลายและการมีสิทธิอย่างเสมอภาคในการศึกษาของบุคคล ต่อแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศไทย ก่อนที่จะมีการวางแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่

สรุป ในกระบวนการแสวงหาทิศทางของแผนฉบับใหม่นั้น ข้อมูลที่ได้รับในช่วงการทวงงานนี้มาจากหลายด้านด้วยกัน อาทิ การศึกษาวิจัยอย่างมีเหตุมีผลโดยนักวิชาการบัณฑิตยสถานอิสระในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เข้าทำงานวิจัยอย่างเป็นทางการให้สำนักงานฯ โดยตรง ผลงานการศึกษาได้ค้นพบเหตุแห่งปัญหา สถานการณ์ที่เป็นอยู่และเสนอทางเลือกต่อไปเป็นที่ยอมรับอย่างมาก ที่มาอีกด้านหนึ่ง คือการรับฟังเสียงจากสาธารณะในเรื่องสภาพทั่วไปของสังคมที่เลือกการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยยุทธศาสตร์ไม่สมดุลนั้น ก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีเป็นส่วนใหญ่และเกิดเป็นปัญหาอุปสรรคซ้ำๆ วัฏระบบการศึกษาที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขจากทิศทางเมือง ที่จำเป็นต้องเน้นอุดมการณ์และการบูรณาการชาติต่อเนื่องจากโบราณ นอกจากนี้ยังมีการสืบเนื่องความคิดเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาและการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงพ.ศ. 2517 และพัฒนาต่อให้เห็นถึงกลไกที่จะดำเนินการเพื่อให้บริการเป้าหมายดังกล่าวได้ ดังที่กำหนดออกมาในแผนฉบับใหม่ เรื่องการจัดระบบเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นต้น

ผลคือกระแสการเรียกร้องให้ระบบการศึกษาเป็นแบบเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจแบบสมดุลย์ โดยการพัฒนาการศึกษาเพื่อ "ที่จะยกคนทั้งชาติให้สูงขึ้นพร้อมกัน" จากนักวิชาการบัณฑิตยสถาน และข้าราชการ

นักการศึกษาระดับกลางหรือเทคนิคครูค้ำการศึกษา จึงกลายเป็นกระแสหลักในช่วงนี้ ซึ่งเริ่มเป็นอุปสงค์หลัก เมื่อประมาณ พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา

มิติทาง เศรษฐกิจกับการกำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่

: จาก "เพื่อเศรษฐกิจของชาติ" ถึง "เพื่อคนทั้งมวล"

เมื่อกระบวนการทบทวนแผนฉบับเดิมและหาทิศทางสำหรับแผนฉบับใหม่ได้แล้ว กระบวนการขั้นสำคัญต่อมา อันเป็นผลสรุปจากการดำเนินงานทั้งสองนั้นคือกระบวนการจัดทำ "เอกสารแนวทางการจัดการศึกษานอนภาค" (รายละเอียด โปรดดูภาคผนวก ข) ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติพิจารณาและ เห็นชอบให้ใช้เป็นแนวทางหลักสำหรับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2532ช : 4) โดยเนื้อหาของเอกสารเป็นไปในแนวทางการจัดการศึกษา "เพื่อคนทั้งมวล" ตามข้อเสนอและเรียกร้องจากนักวิชาการ นักวิชาชีพและข้าราชการนักการศึกษา ระดับกลาง

เอกสารประกอบด้วยคำชี้แจง แนวโน้มของสังคมไทยในอนาคต และผลกระทบต่อระบบการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักของการจัดการศึกษา และแนวทางสำคัญของการจัดการศึกษา เนื้อหาแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ในกระบวนการทำงานทั้งสองคือทบทวนและหาทิศทางใหม่นั้น ประกอบไปด้วยการรวบรวมข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประชากร ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และอื่น ๆ อย่างรอบคอบ และวิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผลที่ผ่านการพิจารณาของคณะทำงานทั้งหลายแล้ว

ทางเลือกของทิศทางระบบการศึกษาไทยจึงถูกแปร เปลี่ยนไปจากรูปแบบและ เนื้อหาของการจัดการศึกษาที่ผ่านมา และไม่ได้กำหนดค่าให้การศึกษาคือ เป็นไปตามระบบเศรษฐกิจที่มุ่งจะเป็นนิคส์อันเป็น

ปัจจัยทาง เศรษฐกิจส่วนน้อย เป็นหลักแต่อย่างใด หาก เนื้อหาสาระของ เอกสารนั้น สรุปลงมาด้วยการให้ ความสำคัญกับแนวคิด เรื่องการให้ "คนทั้งมวล" เป็นหลัก มีเช"คนานระบบเศรษฐกิจส่วนน้อย" เป็นหลัก ระบบการศึกษาไทยตามเอกสารนี้ จึง เป็นระบบการศึกษาที่กำหนดให้รุกต่อระบบเศรษฐกิจบ้าง มีเชรับที่ จะกระทบตามระบบเศรษฐกิจเสมอมา ด้วยความเชื่อว่าระบบเศรษฐกิจชนิดที่ผูกติดกับระบบทุนนิยมโลก นั้น หากให้ความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในสภาวะที่เสี่ยง ไร้โอกาสและไร้หนทางให้เลือก เหมือนที่เป็นมาตลอด คือสภาวะแห่งความรัง เซลาความจนยากและความเจ็บปวด

และพร้อมกันนั้นก็ได้ตั้งคณะกรรมการร่างแผนฯและคณะกรรมการอื่นอีก 5 คณะ เมื่อ 9 ตุลาคม พ.ศ.2532 ทั้งนี้ การงานแก่คณะกรรมการนั้น ใช้เกณฑ์ตามที่ปรากฏในเอกสารแนวทางการจัดการศึกษาดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการต่าง ๆ นอก เหนือจากคณะกรรมการร่างแผนฯ อันเป็นกรรมการกลาง ดังนี้ หนึ่ง คณะกรรมการดำเนินการด้านโครงสร้างของระบบการศึกษาและ เครือข่ายการเรียนรู้ สอง คณะกรรมการดำเนินการด้านเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน สาม คณะกรรมการดำเนินการด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา สี่ คณะกรรมการดำเนินการ ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา ห้า คณะกรรมการดำเนินการด้านค่าใช้จ่ายและการลงทุนเพื่อ การศึกษา

คณะกรรมการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติทุกคณะดำเนินงานอยู่ภายในช่วงปี 2533 - 2534 และการท างานเสร็จสิ้นลง เมื่อปลายปี แล้วจึงนำเสนอคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (กทศ.) ซึ่งให้ ความเห็นชอบร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2535 และนำเสนอ ต่อคณะรัฐมนตรี ต่อมาเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2535 คณะรัฐมนตรีซึ่งนำโดยนายอานันท์ ปันยารชุน มิมีมติเห็นชอบ

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ จึงผ่านไปสู่กระบวนการให้นายกรัฐมนตรีฯขึ้นทูลเกล้าฯถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้ เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2535

สาระของแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ (รายละเอียด โปรดดูภาคผนวก ก) เป็นแบบในทิศทางที่สอดคล้องกับกระแสความคิดการจัดการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาแบบเดิม แกไขผลร้ายจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบไม่สมดุลย์ตามนโยบายของรัฐที่ผ่านมาและการเตรียมรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกของประเทศในอนาคตอันใกล้ทั้งด้าน วิทยาการสื่อสาร โทรคมนาคมสมัยใหม่ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ การเมืองและเศรษฐกิจ โดยกำหนดให้การศึกษากลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการมีชีวิตอยู่ พิจารณาได้จากทุกหมวดของแผนที่สำคัญ ได้แก่ หมวดที่ 1 หลักการและความมุ่งหมายที่เน้น เรื่องการพัฒนาในระดับบุคคลทั้งในแง่ปัญญา ความคิด จิตใจและคุณธรรม ประการที่สอง ให้ตระหนักว่ามนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ประการที่สาม การรับวัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางวิทยาการจากต่างประเทศหรือภายนอกชุมชนจะต้องเป็นไป โดยควบคู่ไปกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทยและท้องถิ่น ประการที่สี่ ให้คำนึงว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นเกิดจากความสมดุลระหว่างการพึ่งพาอาศัยกันกับการพึ่งพาตนเองทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น ประเทศ หมวดที่ 2 ระบบการศึกษา ระบุว่า เป็นระบบการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต หมวดที่ 3 แนวนโยบายการศึกษา จัดระบบเครือข่ายการเรียนรู้อย่างกว้างขวางต่อเนื่องตลอดชีวิตเป็นประการแรก หมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา อาทิ ให้หลักสูตรมีความหลากหลายในส่วนที่เสริมสร้างศักยภาพความแตกต่างของบุคคล

ทั้งนี้ ในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้มีได้ระบุให้ รัฐสภาสั่งคนให้สอดคล้องและรองรับความต้องการภาคธุรกิจเอกชนแต่อย่างใด ในทางกลับกัน ในส่วนของเนื้อหาเรื่อง ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา กำหนดไว้ใน ข้อ 39 ว่า "ให้ภาคเอกชนหรือชุมชนเพิ่มบทบาทในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาที่สนองความต้องการเฉพาะกลุ่มบุคคล ทั้งนี้ ให้หน่วยงานของรัฐสนับสนุนด้านวิชาการ ทรัพยากรและการอำนวยความสะดวกอย่างเหมาะสม"

และ เมื่อพิจารณาความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของบุคคล ผู้มีหน้าที่รับสนองพระบรมราชโองการ เมื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯถวายให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวลงพระปรมาภิไธยคือนายอานันท์ บันยารชุน นายกรัฐมนตรีขณะนั้น จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งทางความคิดอันอาจเกิดขึ้นได้นั้นย่อมมาง่เกิด ด้วยนาย

อนันท์มีความเห็นว่า ในสภาวะที่เศรษฐกิจไทยปัจจุบันมีความเจริญเติบโตสูงอย่างรวดเร็ว โดยมีเกษตรกรยากจนจำนวนมาก ขณะที่คนร่ำรวยขึ้นเป็นคนเพียงส่วนน้อยในกรุงเทพและพ่อค้าชาวจีน ช่องว่างของรายได้และสังคมกว้างขึ้นระหว่างประชากรในเมืองและชนบท สภาวะเช่นนี้ทำให้ส่วนอื่นหรือระบบอื่นหลายส่วนปรับตัวตามกัน อาทิ เรื่องความเชื่อความคิดว่าด้วยสังคมและโลกของคนส่วนมาก การครอบงำโครงสร้างทางการเมืองของระบบราชการ ทั้ง เสนอวิธีการอันจำเป็นต่อการแก้ไขสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เช่นนี้ว่า จะต้องสร้างระบบการเมืองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงขึ้นมาให้ได้ ด้วยการสร้างคนชั้นกลางในชนบท โดยวิธีปรับปรุงให้โอกาสแก่เยาวชนและคนในท้องถิ่น ได้รับความศึกษาสูงขึ้นและทุกระดับการศึกษาอย่างเร่งด่วน" (Anand , 1994 : 5 - 11) ซึ่งความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดทิศทางของแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ นับว่าจากกระบวนการทางทิศทางของแผนฉบับใหม่จนถึงกระบวนการสุดท้ายของการกำหนดแผนการศึกษาแห่งชาตินั้น เป็นชัยชนะอย่างน้อยทางความคิดของกระแสความคิดการจัดการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล

เมื่อพิจารณาตรวจสอบคำตอบเบื้องต้นที่ตั้งไว้เพื่อหาการศึกษา โดยหาข้อเท็จจริงและเหตุผล มาตรวจว่าคำตอบดังกล่าวนั้นถูกต้องหรือไม่หรือผิดพลาดอย่างไร คำตอบเบื้องต้นหรือสมมติฐานที่กำหนดไว้ในข้อ 3 ที่ว่า "ปัจจัยแวดล้อมหลักให้เกิดการปรับเปลี่ยนแผนฯฉบับเก่าและประกาศใช้แผนฯฉบับใหม่ ได้แก่ นโยบายสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของรัฐบาล และข้อเรียกร้องจากภาคเอกชนให้รัฐพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สอดคล้องและรองรับความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญ" สามารถตรวจสอบได้จาก ผลการศึกษา ดังนี้

ปัจจัยแวดล้อมหลักที่มีอิทธิพลให้เกิดการตกลงปรับเปลี่ยนแผนฯฉบับเก่า ได้แก่ นโยบายสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของผู้นำรัฐบาล และข้อเรียกร้องให้รัฐพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สอดคล้องและรองรับความเจริญทางเศรษฐกิจโดยข้าราชการประจำของรัฐเองที่มีบทบาทเป็นผู้เรียกร้องหลัก หลังจากรับฟังภาคเอกชนและนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลมาอีกทีหนึ่ง โดยจุดหมายของระบบเศรษฐกิจที่รัฐกำหนดและโดยความร่วมมือของภาคธุรกิจ เอกชนนั้นคือการพัฒนาประเทศตามตัวแบบประเทศอุตสาหกรรมใหม่

- ส่วนปัจจัยแวดล้อมหลักที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดสาระของแผนงานฉบับใหม่นั้น ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจอีกเช่นกัน หากแต่คือผลของการดำเนินนโยบายสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของผู้นำรัฐบาลที่ผ่านมาก ซึ่งส่งผลร้ายกระทบต่อสังคมและระบบการศึกษาส่วนรวมเป็นอย่างมาก จำเป็นต้องใช้ระบบการศึกษาแบบใหม่แก้ไข ประกอบกับการจะต้องดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ เช่น คุ้มค่านคือตามระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกซึ่งยากจะถอยตัว ย่อมส่งผลประเทศจะต้อง เปิดมากขึ้น อันจะเกิดทั้งผลร้ายและผลดีที่สลับซับซ้อน ลึกซึ้งและหลากหลาย จำเป็นต้องกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆที่จะเกิดขึ้น เป็นปัจจัยหลักที่กำหนดเนื้อหาสาระของแผนงานฉบับใหม่ โดยผู้เรียกร้องสำคัญ ได้แก่ ชนชั้นน่านักวิชาการ ชำราชนักการศึกษาระดับกลาง และกระแสความคิดจากสังคมโดยกว้างขวาง (ไม่มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์อย่างเป็นทางการหรือสถาบันใดที่เห็นได้ชัดเจน)